

Pogledi

MISLI MIRA PAPE IVANA PAVLA II.

Teološko razmišljanje Papinih riječi u Hrvatskoj
(10-11. rujna 1994.)

Bonaventura Duda, Zagreb

"Bog mira sa svima"!* Tim riječima svetoga Pavla (Rim 15,33) počinjem svoje vjerničko razmišljanje o nagovorima pape Ivana Pavla II. Zagrebu, Hrvatskoj, svim građanima Hrvatske, a osobito nama kršćanima katolicima. Papa nam se odmah u početku predstavio "kao goloruki hodočasnik Kristova Evanđelja, koje je navještaj ljubavi, sloge i mira".

Tom se riječju mira od nas i oprostio: "Mir vama! To je želja koju ponavljam u trenutku povratka u Rim. Ovaj moj put želio je biti hodočašće mira i zajedništva."

ISUS KRIST

S radoznanim sam vjerničkim osluhom čekao prvu Papinu riječ u euharistijskoj homiliji na zagrebačkom Hipodromu. Prva je riječ bila: "Ti si Krist!" - riječ iz Petrove vjeroispovijesti po Markovu evanđelju (8,29). Odjednom mi se duša našla na Trgu svetog Petra u Rimu, davnoga onog dana - prije domalo šesnaest godina. Bila je to nedjelja 22. listopada 1978. Te je nedjelje papa Ivan Pavao II., ni tjedan dana nakon svog izbora, u svečanoj euharistiji, održao svoju nastupnu besjedu. Počeo je tim istim riječima: "Ti si Krist, Sin Boga živoga!" (Mt 16,16). Nezaboravne su mi ostale riječi koje je tada, u toj svečanoj

* Ovo sam razmišljanje napisao za spomen-knjigu Zorana Filipovića *Papa u Hrvata*, Zagreb 1995, ZORO Zagreb i Naša ognjišta Tomislavgrad.

homiliji, Papa uputio svemu svijetu: "Ne bojte se! Otvorite, upravo raskrilite vrata Kristu! Njegovoj spasotvornoj vlasti otvorite granice država, ekonomskih i političkih sustava, široka područja kulture, civilizacije, razvitka. Nemajte straha! Krist zna što je u čovjeku, samo on to zna... Dopustite stoga, molim vas i zaklinjem, ponizno i s pouzdanjem, dopustite Kristu da progovori čovjeku. Jedini on ima riječi života, da, vječnog života!"

I evo, ove nedjelje, 11. rujna 1994, tu je Petrovu vjeroispovijest i taj svoj petrovski poklik Papa, kao Petrov nasljednik, došao osobno proglasiti nama u Zagrebu, nama u Hrvatskoj. "Ti si Krist!" Nije to bio tek govornički odabran proslov njegove zagrebačke besjede. Bila je to i opet Papina vjeroispovijest. I osobna, ukoliko je on Karol Wojtyła. I službena, ukoliko je on Petrov nasljednik. I u tu je svoju vjeroispovijest, ovdje u Zagrebu, odmah na početku, uključio sve nas, sve ono prisutno milijunsko mnoštvo, svu kršćansku i katoličku Hrvatsku - i prošlu, i sadašnju, i buduću. Osjetio sam se zahvaćenim tom vjeroispoviješću, nošen Papinom vjerom i vjerom sve svoje braće i sestara, vjerom svega kršćanskoga i katoličkog svijeta. Vjerom koja se svodi na jedinstveno ime cijele ljudske povijesti: Isus Krist, Sin Božji, naš Gospodin i naš Brat. U njemu su nam spuštene ljestve s neba do zemlje, kao ono ljestve Jakovljeve, da po njemu, koji je radi nas ljudi postao pozemljak, mi postanemo nebesnici.

PRVI IZGOVORILI HRVATI

"Ti si Krist!" nastavio je Papa: "Tu su ispovijest vjere, među slavenskim narodima prvi izgovorili Hrvati." Kakva čast, kakva odgovornost, kakva radost, kakva nada! I u ime toga Krista Isusa, koji je temelj naše vjere i nade, Papa je došao k nama da nas u toj vjeri utvrdi, u toj nadi ohrabri, i da tu vjeru i nadu s nama na prislan euharistijski način proživi. Doista, nikada dosad u svojoj povijesti kao ove svete nedjelje nismo tako fizički blisko, okupljeni sa svim našim biskupima, slavili svetu euharistiju "u zajednici s Papom našim".

Toga smo blagoslovljena dana na osobit način proživljavali i ono posljednje obećanje Kristovo u Matejevu evanđelju: "Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta" (Mt 28,20). I onu drugu Isusovu riječ, također u Mateja: "Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, ja sam među njima" (Mt 18,20). To je bio onaj istinski fluid, ono pravo duhovno i duhovsko ozračje - bio je to sam Duh Sveti koji je iznutra sjedinjavao sva naša vjernička srca, što nije bilo uskraćeno ni drugima koji su ondje, kao ljudi dobre volje, bili zajedno s nama. Bila je tu "jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva" - ona po svemu svijetu, koja se ukorjenjuje i u Crkvi Božjoj u Hrvatskoj, Crkva kojoj je - po sretnoj riječi drevnog mučenika sv. Ignacija Bogonosca - Crkva Rim-ska "predsjedateljica u ljubavi".

"Ti si Krist!" Njegovim se imenom i mi već više od tisuću ljeta zovemo "christiani - kršćani": U njegovo smo ime, i u sakramentalnom zajedništvu s njime, svi mi ondje sabrani bili "postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, u lomljenju kruha i molitvama" (Dj 2,22). Tu smo se doista doživljavali kao "jedno srce i jedna duša" (Dj 4,32). On sâm, Krist Isus, on nas je poučavao po svom Evanđelju koje je odjekivalo u Papinoj riječi te smo se, u Kristovu Duhu, osjećali kao ono učenici na putu u Emaus, osjećali smo kako nam gori srce dok nam je Papa tumačio Isusovu riječ (usp. Lk 24,32).

I doista, samo u tom i takvom kristovskom i duhovskom ozračju mogle su se pravo čuti i pravo osjetiti Papine mirotvorne i oprosne riječi koje je ono nebrojeno mnoštvo prihvaćalo s tako otvorenim srcem i poučljivom dušom.

SVEČANI SAT HRVATSKE KATOLIČKE POVIJESTI

Poznajem povijest Katoličke crkve u Hrvata. Ipak, na sasvim sam nov, svečan i - rekao bih - kanoniziran način doživio tu našu svetu povijest u Papinoj riječi na euharistijskom slavlju: "Ti si Krist! Tu su ispovijest vjere među slavenskim narodima prvi izgovorili Hrvati. Nastanivši se u ovom kraju u prvoj polovici VII. stoljeća, susreli su se s kršćanstvom, koje je u to vrijeme cvjetalo, u Panoniji i Dalmaciji." Papa će to ponoviti i u svom osvrtu na to svoje apostolsko putovanje, na redovitoj audijenciji sljedeće srijede: "Hrvatski je narod bio prvi slavenski narod koji se susreo s kršćanstvom", dodajući još jednu važnu odrednicu: "Za njegovu su evangelizaciju... skrb vodili misionari pristigli iz Rima, a ta je evangelizacija osjetila i blagotvorni utjecaj svete braće Ćirila i Metodija." Tom su poviješću hrvatskog katoličanstva obilježene sve Papine zagrebačke besjede.

Odmah u svom pozdravnom govoru Papa ističe: "Ovo je danas apostolsko hodočašće crkvenoga zajedništva koje želi potvrditi postojće veze između Petrove Stolice i katoličkoga pučanstva u Hrvatskoj." Te su veze bile uspostavljene već u VII. stoljeću, za vrijeme cara Heraklija i pape Agatona. I otada: "odnosi između Hrvatske i Svete Stolice bili su čvršći, osobito u IX. stoljeću, s učvršćenjem hrvatske države u doba kneza Branimira i pontifikata Ivana VIII." To je upravo bio onaj isti papa koji daje tako snažan rimski pečat i misiji Svete Braće, misiji koja je ostavila "neizbrisivi znak u jezičnim i liturgijskom izrazu - naročito u glagoljskoj tradiciji - također u nekim hrvatskim područjima."

Sve će to Papa ponoviti i proslijediti u susljednim nagovorima i kasnije, u prvoj redovitoj audijenciji u srijedu. Tu je papa Ivan IV., rodnom Dalmatinac, i godina 641., od koje brojimo trinaest i pol stoljeća prvih dodira Hrvata s Petrovom Stolicom. Tu je godina 925., kralj Tomislav i papa Ivan X. Sve sami Ivani - četvrti, osmi, deseti! I volio bih da nam u sjećanju ostanu ne tek skraćeni nego puni naslovi kojima su nas uresili Petrovi nasljednici, rimski pape. Papa Ivan X. za

vrijeme kralja Tomislava zove nas "Specialissimi filii Sanctae Romanae Ecclesiae - najposebnijim sinovima svete Rimske Crkve". A papa Leon X. godine 1519. po trogirskom biskupu Tomi Nigeru pozdravlja "bana i sav hrvatski narod" nazivajući nas "Scutum saldiissimum et antemurale christianitatis - najčvršćim štitom i predzidom kršćanstva".

Znao sam to odavna, još iz gimnazije, ali sam istom sada na nov, rekoh, i religiozan način svega toga postao svjestan, svjesniji - doživljavajući tako u isto vrijeme čvrste potvrde naše drevne hrvatske državnosti i tako duboko ukorijenjeno naše kršćanstvo i katoličanstvo.

Papi je bilo vrlo važno da nas u svojoj euharistijskoj homiliji podsjeti i na naše drevne kršćanske korijene. On "u otajstvu s pokoljenjima koja su nam prethodila" promatra i Zagrebačku crkvu "koja je naslijedila vjeru starokršćanske baštine kontinentalne Hrvatske", sa sisačkim biskupom i mučenikom sv. Kvirinom. U dragocjenu kršćansku baštinu na našem tlu povezuje sve četiri regije današnje Hrvatske. Uz "kontinentalnu Hrvatsku", s ondašnjim središtem u Sisku, spominje regiju istarsku, sa sv. Mavrom, i splitsku, dalmatinsku, sa sv. Venancijem i sv. Dujmom iz Solina, te slavonsko-srijemsku, sa sv. Euzebijem i Polionom iz Vinkovaca. "Iz tih korijena rasla je kroz devet stoljeća duhovna zgrada zagrebačke katoličke zajednice, uklopivši se u zajedništvo lokalnih crkava." Naši bi se liturgičari morali zauzeti da se obogati naš vlastiti svetački kalendar te da sve hrvatske biskupije zajednički slave ove naše kršćanske prethodnike u katoličkoj vjeri. Trebalo bi obnoviti i svečanije slaviti i kult sv. Jeronima, najslavnijeg predstavnika kršćanstva u našim krajevima. Tek se nagađa odakle točno potječe, ali sâm se okrstio Dalmatincem, koreći se pred Gospodom zbog svoga žestokog temperamenta: "Parce mihi Domine, quia Dalmata sum - Oprosti mi, Gospode, Dalmatinac sam."

IZVORNA HRVATSKA SVETOST

Na tu drevnu kršćansku svetost, koja nam je prethodila u Lijepoj našoj domovini, Papa nadovezuje pohvalu izvornoj hrvatskoj svetosti. Tri puta se na to vraća. U pozdravnom nagovoru u zagrebačkoj zračnoj luci on želi "odati počast Hrvatima koji su se odlikovali evanđeoskim krepostima": To su sv. Nikola Tavelić (†1391), sv. Leopold Bogdan Mandić (†1941), bl. Augustin Kažotić (†1323) i bl. Marko Križevčanin (†1619). Na Večernjoj u katedrali opet podsjeća "na svijetle primjere svećenika i redovnika Hrvata" koji su nam ostavili "izvrsnu duhovnu baštinu" pa već spomenutima dodaje sluge Božje: biskupa Josipa Langa, franjevece Antu Antića i Vendelina Vošnjaka te "Ivana Merza, istaknutog laika u svjedočenju Evanđelja". U euharistijskoj homiliji na Hipodromu sve to sažima u jednu riječ: "U ovom trenutku mislim na svijetle likove brojnih svetaca vaših sunarodnjaka koje vi dobro poznate."

U toj tri puta ponovljenoj povijesti hrvatske svetosti uvijek je u Papinoj riječi zazvonilo blagoslovljeno ime zagrebačkoga nadbiskupa sluge Božjega kardinala Alojzija Stepinca. Njegov je spomen mnoštvo uvijek popratilo dugim pljeskom, srdačnim, ali promišljenim - pustili su najprije da Papa sasvim iskaže svoju misao. U svom pozdravu u zračnoj luci, spominjući "kitu Hrvata koji su se odlikovali u evanđeoskim krepostima", Papa je rekao: "Dužnost mi je sjetiti se uzoritog i časnog lika kardinala sluge Božjega Alojzija Stepinca, bedema Crkve u Hrvatskoj." On je za Papu predvodnik "bezbrojnih sinova i kćeri ove zemlje koji dokazaše vjeru i hrabrost, također u novije doba, u otporu nasilju komunističkog sistema, u ime ljudskih prava i vrijednosti sloboda, osobito one religijske".

A kada u katedralnom nagovoru spominje dugi "niz muževa i žena koji su se u naše vrijeme istakli življenjem kršćanskih vrlina" dodaje: "Najsvjetliji lik je, bez sumnje, nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac. Svojom prisutnošću, svojim radom, svojom hrabrošću i strpljivošću, svojom šutnjom i napokon svojom smrću pokazao da je istinski čovjek Crkve." To će Papa potvrditi u euharistijskoj homiliji na Hipodromu: "S uzbuđenjem mislim posebno na stranicu vaše suvremene povijesti - stranicu vjernosti Kristu i Vrhovnom Svećeniku - napisanu u godinama neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Zagrebački nadbiskup, kardinal Alojzije Stepinac bio je protagonist te povijesne stranice, plativši patnjama i kušnjama svake vrste svoju hrabru privrženost Evanđelju." Stepinac tako postaje suvremen uzornik hrvatskog kršćanstva i katoličanstva. On je - reći će Papa slijedeće srijede - "vrsni lik Crkve u Hrvata" koji je u najteže vrijeme posljednjih desetljeća "s neustrašivom odvažnošću svjedočio privrženost Evanđelju i Apostolskoj Stolici."

PAPINI OČENAŠI

Najdublje me se dojmio Papin Očenaš, molitva i tumačenje u svečanoj euharistijskoj homiliji. To je, za me, vrhunska Papina poruka Crkvi Božjoj u Hrvata, osobito Crkvi zagrebačkoj o njezinoj 900. obljetnici. Papa nas je učio smionosti Očenaša, učio nas je kako Očenaš moliti i odjelotvoriti u naše vrijeme. Taj se Papin "Zagrebački Očenaš" ne može u potpunosti razumjeti bez prethodnoga "Sarajevskog Očenaša" što ga je Papa - tijelom doduše u Castelgandolfu nedaleko od Rima, ali dušom i srcem u Sarajevu - molio i izlagao u svojoj misli na Marijin rođendan, na Malu Gospu, 8. rujna 1994.

U pastirskoj skrbi pape Ivana Pavla II. taj neuobičajen događaj ima sasvim posebno značenje. "Evanđelje nije okovano" rekao bi sv. Pavao (usp. 2 Tim 2,9). Spriječen da pohodi Sarajevo, Papa je održao naumljenu sarajevsku misu i homiliju u Castelgandolfu. Sutradan je vatikanski dnevnik "L'Osservatore Romano" uz tu "sarajevsku homiliju" objelodanio i druge naumljene Papine sarajevske govore. Tako je

svijet obaviješten o Papinim nakanama kako bi se svoj svjetskoj javnosti na taj način posvijestila neodgodiva odgovornost za Sarajevo i za mir u ovom dijelu svijeta. Sva je ta sarajevska homilija satkana na Isusovu Očenašu koji će Papa nastaviti u svečanoj misi na zagrebačkom Hipodromu. A kako je Papa svim srcem želio da u istom mahu posjeti i Beograd, smijemo pretpostaviti da bismo i ondje čuli tu istu molitvu, tu istu poruku. Da bismo, dakle, bolje shvatili i doživjeli Zagrebački Očenaš, počujmo najprije Papin Sarajevski Očenaš. Donosim ga slijedom Papina izlaganja i molitve, pazeći na molitvenu prozirnost.

Sarajevski Očenaš

Oče naš! ... Oče ljudi, oče naroda! Oče svih naroda koji nastavaju ovaj svijet! Oče naroda Europe, naroda Balkana! Oče naroda koji pripadaju obitelji Južnih Slavena!

Oče naš!... Ja, Rimski biskup, prvi papa Slaven, padam na koljena pred tobom i vapijem: "Od kuge, glada i rata - oslobodi nas!"...

Oče naš, "sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje"... Neka svijetli među ljudima tvoje sveto i milosrdno ime. Neka dođe tvoje kraljevstvo, kraljevstvo pravde i mira. Praštanja i ljubavi.

"Budi volja tvoja!" Tvoja volja neka se ostvari u svijetu, poglavito u ovoj izmučenoj zemlji Balkana. Ti ne voliš nasilje i mržnju. Ti zazireš od nepravde i sebičnosti. Ti želiš da ljudi međusobno budu braća i da te priznaju ocem.

Oče naš, oče svakog ljudskog bića! "Neka bude volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji." Tvoja volja jest mir!...

Kruh naš svagdanji daj nam danas!" Moliti za kruh znači moliti za sve ono što je potrebno za život.

Molimo da se u raspodjeli dobara među ljudima i među narodima uvijek uzmogne ostvariti načelo o sveopćem sudjelovanju ljudi u dobrima koje je Bog stvorio.

Molimo da ulaganje dobara u naoružanje ne naudi, ili ne daj Bože, uništi kulturnu baštinu koja predstavlja neprocjenjivo dobro cijeloga čovječanstva.

Molimo da ograničavajuće mjere, procijenjene kao nužne da bi se zaustavio sukob, ne postanu uzrokom neljudskih patnji nedužnog naroda. Svaki čovjek, svaka obitelj ima pravo na svoj "svagdanji kruh".

"Otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim..." Ovim riječima dodirnuli smo ključno pitanje. Sâm

Krist je na nj upozorio, kada je - umirući na križu - rekao glede svojih ubojica: "Oče, oprosti im jer ne znaju što čine" (Lk 23,24).

Ljudska povijest, povijest naroda i nacija, puna je uzajamne mržnje i nepravdi... Nizanje "krivnji" i "kazna" neće se nikada okončati, ako se jednom ne oprosti. Oprostiti ne znači zaboraviti. Ako je sjećanje zakon povijesti, oproštenje je snaga Božja, snaga Krista, koji djeluje u događajima ljudi i naroda.

"Ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla..." Ne uvedi nas u napast!

Koje su to napasti od kojih danas molimo Oca da nas oslobodi? To su one koje srce čovjeka pretvaraju u srce kameno, neosjetljivo za poziv na oprost i slogu. To su napasti etničkih predrasuda zbog kojih je čovjek neosjetljiv za prava drugoga i njegovu patnju.

Zagrebački Očenaš

U to se ozračje Sarajevskog Očenaša smješta i naš Zagrebački Očenaš. Tom je Očenašu Papina zagrebačka homilija smjerala od početne vjeroispovijesti: "Ti si Krist!" Provodeći nas kroz svu našu svetu povijest, Papa nas dovodi do suvremene naše zadaće, do naše misije na ovim prostorima, a to je misija mira. "Napredak i dobro naroda na Balkanu imaju samo jedno ime: mir!" I tu Papina riječ postaje silno naglašena, izravna: "Bez obzira na ljudske račune, na taj hitan zadatak ti, Zagrebačka Crkvo i Crkvo u cijeloj Hrvatskoj, pozvana si jednim kategoričkim moralnim imperativom. Imperativom koji se neodoljivo pojavljuje u svakoj vjerničkoj savjesti, svaki put kada usne izgovore molitvu: 'Oče naš!'" I tu smo već u Zagrebačkom Očenašu.

"Oče naš!" Tim je riječima Krist učio kako se trebamo obraćati Bogu. "Oče" - riječ slatka, ali i vrlo zahtjevna! Ako nam je, dakle, Bog Otac, onda svi mi jesmo i moramo biti braća.

Prije svih razlika, postoji duboko, temeljno jedinstvo koje ujedinjuje svako ljudsko stvorenje. Mi kršćani pozvani smo da to jedinstvo svjedočimo posebnom snagom i odgovornošću. Zar ne bi bila nedopustiva dvoličnost ponavljati "Oče naš", dok se gaje osjećaji srdžbe i zavisti, ili čak namjere nasilja i osvete?

"Oče naš" uistinu sadrži u srži određeni nacrt društva, koje ne samo da isključuje svako nasilje, nego se u svakom svom vidu izgrađuje prema načelima bratske solidarnosti...

Ta divna slika društva izložena je, nažalost, ljudskoj krhkosti. Zato nam i sama molitva Gospodnja pokazuje pravi put kojim nam je krenuti nakon svakoga našeg posrtaja: to jest put praštanja. "Otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim."

Predragi, moramo pažljivo razmišljati nad snagom riječi 'kako', nad obećanjem i nad prijetnjom koju taj prilog sadrži. Prijetnja: samo ono srce koje se oslobodilo svake mržnje može primiti Božje oprostjenje. Obećanje: nema osude za onoga koji se, iako kriv, pokaje i sam bude milosrdan prema svojoj braći.

KAMO SMJERAJU PAPINI OČENAŠI

"Oprostiti i tražiti oprostjenje" - to je stalan refren ovih Papinih Očenaša.

U Zagrebačkom Očenašu Papa nagovara: "Vrijeme je da Zagrebačka Crkva kao i Crkva u Hrvatskoj postane promicateljica međusobnog oprostjenja i pomirenja. 'Tražiti oprost i sam oprostiti': tako bi mogla biti sažeta zadaća koja je pred svima, ukoliko se žele postaviti čvrste pretpostavke za postizanje istinskog i trajnog mira." U Sarajevskom očenašu Papa se, uz riječi: "Otpusti nam duge naše" poziva na svoje vlastito, poljsko iskustvo: "Kako je bila važna izjava poljskih biskupa njihovoj subraći, njemačkim biskupima, na završetku Drugoga vatikanskog sabora: 'Opraštamo i tražimo da nam oprostite!'" I nastavlja: "Ako se u ovom dijelu Europe mogao uspostaviti mir, čini se da se to dogodilo upravo zahvaljujući stavu koji je jasno izražen tim riječima. Danas molimo da se ponovi sličan gest: 'Opraštamo i tražimo oprostjenje' za našu braću na Balkanu. Bez takvog stava teško je graditi mir."

Pošao sam tragom toga povijesnog spomena. Potkraj II. vatikanskog koncila godine 1965. poljski su biskupi 18. studenog uputili pomirbenu poslanicu njemačkim biskupima na što su ovi odgovorili 5. prosinca. Tekst tih poslanica nalazi se u tadanjem najpoznatijem francuskom katoličkom informativnom dvotjedniku "Informations catholiques internationales" (br. 257 od 1. veljače 1966). Pitam se, ipak, da li Papa, dok se poziva na to iskustvo, savjetuje da se postupi po već poznatoj formuli ili to iskustvo priziva kao nadahnuće da se pronađu pravi postupci koje zahtijevaju naši prostori?

EKUMENIZAM?

S tim u vezi treba priupitati, što je s ekumenizmom na tim našim prostorima? Papa u nagovoru svećenicima i redovnicima u katedrali, kratko doduše, ali izrijeком potiče ekumenski dijalog: "Neka iz vaših

riječi i iz vašega ponašanja uvijek zrači jasno uvjerenje da su svi ljudi, pripadali oni bilo kojem narodu ili etničkoj grupi, sinovi istog Oca koji je na nebesima. Bez obzira na sadašnje teške prilike, u toj perspektivi treba vidjeti i ekumenski dijalog, koji je toliko na srcu vašim Pastirima. Vjerni zapovijedi Gospodina, nemojte sustati na tom putu. U svoje vrijeme, on će znati okruniti vaše napore željenim plodovima."

Ipak, nedostaju nam riječi koje bi Papa izgovorio u svom namjeravanom posjetu Beogradu. U redovitoj audijenciji u srijedu, osvrćući se na svoj posjet Hrvatskoj, Papa je rekao: "Taj je pohod prema prvotnoj nakani bio dio šireg hodočašća koje je imalo također obuhvatiti Beograd i Sarajevo." I ondje bi ponovio Isusovu molitvu: "Oprosti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim." I ondje bi on, vjerujem, nastavio moliti Isusov Očenaš, s novim varijacijama. I ondje bi upirao pogled na Golgotu gdje Isus s križa vapije svom nebeskom Ocu: "Oče, oprosti im!" (Lk 23,34). Taj je golgotski Isus bio prisutan i u Papinu nagovoru svećenicima i redovnicima u zagrebačkoj katedrali, a tako i u euharistijskoj homiliji na Hipodromu. Taj je Golgotski Isus prisutan i u namjeravanoj Papinoj poruci Srpskoj pravoslavnoj zajednici u Sarajevu: "Pred tolikim dramatičnim događanjima suvremene povijesti, kad su bezbrojna naša braća i sestre vođeni na mučeništvo zbog ljubavi prema Kristu, ujedinjeni smo na brdu vjere na kojem je posađen Križ, znak pobjede i zajedništva između neba i zemlje. U tom Drvetu života čovjek nalazi svoje korijene. Ne možemo dozvoliti da Križ Kristov bude ispražnjen: neka s njega vlada Onaj koji jedini ima riječi vječnog života."

Nisu li te Papine riječi preteške i prezahthjevne? Svakako, on računa i na ljudsku mudrost i na ljudsku hrabrost, ali nadasve na snagu Božje milosti koju, dakako, treba izmoliti, ali - i slijediti. U Sarajevskom Očenašu kaže: "Ako je sjećanje zakon povijesti, opraštanje je snaga Božja, snaga Kristova koji djeluje u događajima ljudi i naroda." Toj snazi Božjoj, snazi Kristovoj Papa povjerava svako daljnje ekumensko, pa i političko djelovanje na našim prostorima.

TEOLOGIJA I PEDAGOGIJA MIRA

Dolazeći k nama kao "hodočasnik mira" Papa Ivan Pavao II. ostavio nam je u zalog svoje "misli mira". Sabirem ih iz Papinih besjeda u pozdravnom govoru, iz nagovora u katedrali, iz euharistijske homilije i iz njegova opraštajnog govora. Sabirem ih po Isusovu napatku: "Skupite komadiće da ništa ne propadne" (usp. Iv 6,12). Volio bih da uđu u antologiju mira, a nadasve da smire i omirotvore srca i duše svih ljudi.

Evo tih Papinih mirovnih misli:

Na dočeku

"Kristovo evanđelje je navještaj ljubavi sloge i mira."

"Kolikogod mučno, zauzimanje za mir je sveta dužnost svakog vjernika."

"Mir, ako ga se istinski želi, uvijek je moguć."

Mir treba "graditi na temeljima pravednosti i istine."

Mir "treba prije svega od Boga izmoliti."

"Molitvi se mora pridružiti plemenita inicijativa ljudi dobre volje."

"Nužno je promicati kulturu mira, nadahnutu osjećajima tolerancije i univerzalne solidarnosti."

Kultura mira "ne odbacuje zdravi patriotizam, ali ga drži daleko od nacionalističkih pretjerivanja i isključivosti."

"Rane proizvedene mržnjom ne liječe se zlopamćenjem, nego terapijom strpljivosti i balzomom praštanja." Oproštenje treba "tražiti i pružiti poniznim i plemenitim velikodušjem".

"Bez kulture mira, rat uvijek vreba iz zasjede."

Rat "tinja također pod pepelom lomljivih primirja."

U katedrali

Za mirovnu djelatnost osobito je važno "da se oprost i da se, kad je potrebno, traži oproštenje".

Za mirovnu djelatnost "potrebna je poniznost, otvorenost duše, ljubav prema istini i traženje pravog mira".

U mirovnoj djelatnosti "ohrabruje spoznaja da Duh Božji pobjeđuje zlo i da je njegova milost jača od ljudske zloće, da će ljubav, a ne mržnja imati posljednju riječ".

U euharistiji

"Mir na Balkanu nije utopija, dapače, mir se nameće kao perspektiva povijesnog realizma."

"Put jedinstva i mira nitko ne smije izbjegavati; njega iziskuje razbor, još prije vjere."

"Napredak i dobro naroda na Balkanu imaju samo jedno ime: mir."

Mir je "kategorički imperativ koji se neodoljivo pojavljuje u svakoj vjerničkoj savjesti, svaki put kada usne izgovore molitvu: 'Oče naš!'".

Bila bi "dvoličnost ponavljati: 'Oče naš' - dok se gaje osjećaji srdžbe i zavisti, ili čak namjere nasilja i osvete."

"Oče naš' je u srži određeni nacrt društva koje ne samo da isključuje svako nasilje, nego se u svakom svom vidu izgrađuje prema načelima bratske solidarnosti."

"Kultura solidarnosti prenosi se posebno preko iskustva obitelji... gdje se odgaja za ljubav prema svakom ljudskom biću, bez podjele na prijatelje i neprijatelje."

Na oprostaju

"U kulturi ljubavi... sudjeluje svojim doprinosom svaki čovjek dobre volje."

"Mir pretpostavlja da u temelju svake inicijative budu uvijek: iskrena volja za dijalogom, poštivanje prava svakog pojedinca kao i nacionalnih manjina, nastojanje oko međusobne snošljivosti."

"Dobro mira ima svoj zadnji temelj u srcu samoga Boga."

ZA SPOMENAR

Bio sam u prvom redu, sasvim slučajno, među onih tisuću i više svećenika koji su s Papom slavili svetu misu na Hipodromu. Nastojao sam da mi ne promakne nijedna riječ Svetog oca, nijedan njegov naglasak. Osjećao sam da po prvi puta molim s njim, da on u meni moli svoj Zagrebački Očenaš. Duboko me ganulo još nešto - onaj spontani pljesak silnoga mnoštva. Pljeskali su, dakako, kad god bi Papa spomenuo blagoslovljeno ime Alojzije Stepinac. Ali me ganuo pljesak i na one Papine riječi na koje su mogli pljeskati samo vjernici, Kristovi vjernici i poklonici. Čuvam taj doživljaj kao najdražu uspomenu s Papine Euharistije - taj plamen naše žive hrvatske kršćanske i katoličke vjere.

I drugi su to zapazili, priopćili su mi to onih dana prijatelji i prije nego sam na to naveo riječ. I urednik lista "L'Osservatore Romano" Mario Agnes, koji je ondje bio nazočan, onih dana u jednom uvodniku napisao da je postojala čudesna sintonija-suglasje između čvrstih Papi-nih riječi i promišljena pljeska onoga mnoštva. A onda, kakav mir, kakva sabranost, kakva pobožnost, kakva milijunska molitva! Kao da smo se dugo u tom vježbali. Netko je spomenuo kako je u svemu tome doživio da smo doista "narod izabrani" - ako Duh Božji u nama sačuva i umnoži vjeru, ufanje i ljubav toga nezaboravnoga dana.

Na ispraćaju one večeri Zagrepčani su se doista iskazali. Bili su još brojniji i još prisniji nego sinoć na dočeku. Još su jednom htjeli vidjeti svoga Bijeloga gosta, primiti njegov blagoslov i iskazati mu svoj: "Hvala!" Kada je već povorka zašla u drugu ulicu, u Frankopanskoj se, upravo na stajalištu tramvaja, našao moj subrat franjevac. Kraj njega je stajao neki gospodin. "Hoće li tramvaji krenuti" upita on mog subrata. "Koji čekate?" - "Četrnaesticu." - "Kamo?" - "Do Zvijezde, a

onda na Mirogoj." - "U ovo vrijeme?" - "Da velečasni. Znate, nisam vam ja neznam kakav vjernik. Ali ovo, ovo nisam mislio nikada doživjeti. A da su to doživjeli moji pokojni roditelji! Oni su vam, znate, bili veliki vjernici, kakoli bi istom oni bili sretni zbog ovakva dana! Idem da im zapalim svijeću na grobu da se sa mnom vesele."

U zamišljenu doživljaju svojih pokojnih roditelja on je opisao svoj vlastiti osjećaj ovog jedinstvenog dana u povijesti Zagreba, u povijesti Hrvatske. Bog mira sa svima! Amen.

THOUGHTS OF PEACE OF POPE JOHN PAUL II.
Theological reflections of Pope words in Croatia
(10-11 September 1994.)

Summary

The Pope came in Zagreb in Croatia as the pilgrim of peace and companionship. From his few speeches result two main thoughts. First of all the Pope recalls to Croatian Catholics their deep Christian roots and their early connections with Peter's successors. Then he calls, urges and encourages local Church to go along the way of forgiveness and peace.